

קיצור הלכות חנוכה - תשפ"ד

מותאם לאשכנזים ולספרדים

ז. שהות במקום ההדלקה - לאחר ההדלקה יש לשבת כחצי שעה לספר בשבח הניסים ולהורות ולהלל על הניסים שהיו ועל החסדים שבכל יום [המקור חיים והיסוד ושורש העבודה שער יב].

ח. מלאכה לנשים - נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בשעה שהנרות דולקים [שו"ע תרע]. ולכן בחצי שעה העיקרית של הדלקת הנרות נמנעות מתפירה וכיבוס, אולם לבשל לצורך מאכלים הנאכלים בסמוך להדלקה הקלו].

שבת חנוכה

ט. זמן ההדלקה בע"ש - ביום שישי מקדימים את ההדלקה. לכתחילה ישתדלו להסמיך הדלקת הנרות לכניסת שבת, ולכן ידליקו כ-25 דק' קודם השקיעה [במקום הצורך יכולים להדליק מפלג המנחה אך לא קודם לכן]. בשל כך יש להרבות את כמות השמן כדי שידלקו הנרות לפחות עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

י. מנחה בערב שבת - לכתחילה יש להתפלל מנחה קודם הדלקת הנרות [המ"ב תרעט, ב והשעה"צ ז, הטעם כדי שלא יהיה תרתי דסתרי, ומפני שבמקדש התמיד היה קודם למנחה], אך במקרה ולא הספיק או שיפסיד תפילה במניין, יתפלל מנחה לאחר ההדלקה [הא"ר תרעז, א שעה"צ שם חזו"ע והגריש"א].

יא. נר שבת - מדליקים החנוכייה תחילה ולאחר מכן נר שבת [שו"ע תרעט, א. הטעם מפני השיטות שבהדלקה מקבלים שבת, וכן יש טעם לפי הסוד] ולכן לאחר הדלקת החנוכייה יזדרזו להדליק את נר השבת בהקדם [ואף במקומות שנוהגים להדליק 40 דק' קודם השקיעה בשבת זאת יסתפקו ב-20 דקות].

אך אם מאיזה סיבה מתעכבת הדלקת החנוכייה, אין להימנע מהדלקת נרות שבת קודם החנוכייה [אישה המדליקה גם נר חנוכה וגם נר שבת, אם מאיזה סיבה נצרכה להדליק נר שבת תחילה צריכה להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקה זאת. אם בטעות הדליקה תחילה נר שבת בלא להתנות כן, בנות אשכנז לא יכולות להדליק את נר חנוכה, אלא תבקש מאחד מבני ביתה או משכן שידליק עבורה ויברך. בנות ספרד יכולות להקל בדיעבד ולהדליק נר חנוכה, אא"כ היא רגילה תמיד לקבל שבת בהדלקת נר שבת אז תנהג כמו בנות אשכנז].

יב. טלטול החנוכייה בשבת לאחר שכבו הנרות - העצה היא שידליקו הנרות על מגש [שלא מיוחד לנרות חנוכה] ויניחו לצידם תכשיט או לחמנייה. את המגש יניחו על כיסא או סטנדר. כך לאחר שיכבו הנרות יהיה ניתן לטלטל המגש למקום אחר כדי להשתמש אח"כ קצת בכיסא או בסטנדר.

יג. חימום סופגנייה בשבת - אין לחמם סופגנייה בשבת משום חשש בישול [מפני שהמציאות במאפיות היא שמערבים מים שאינם מבושלים בריבה כדי שתיספג טוב יותר, וחימום הסופגנייה בשבת גורם לבישול מים אלון].

חז"ל אומרים: 'הזהיר בנר חנוכה יזכה לבנים תלמידי חכמים' [שבת כג:]. יש לתמוה והרי עיננו רואות כי אין מצויים בעולם תלמידי חכמים לרוב כמידת אותם אילו המדליקים נרות חנוכה? מבאר ר' יצחק סגי נהור [בנו של הראב"ד] כי סגולה זו נאמרה רק למיעוט הזהירים להדליק לפי כל פרטי ההלכות ודקדוקיהן. אכן הלכות חנוכה מרובות הן. להלן מובא פירוט מקצת ההלכות והדקדוקים שבהן.

אופן הדלקת הנרות

א. סדר ההדלקה - המנהג הנפוץ הוא להניח ביום הראשון נר בימין החנוכייה. בכל שאר הימים מוסיף הנרות לשמאלו. אופן ההדלקה הינו משמאל לימין, כלומר מהחדשים לישנים [כ"ד השו"ע והרמ"א, וטעמם כי הכלל המנחה ש'כל פניות יהיו לצד ימין'. כך המנהג המקובל אצל הספרדים וגם אצל רבים מהאשכנזים. אמנם שיטת הרש"ל והגר"א כי הנר הראשון הוא העיקר ויעמידנו צמוד טפח לפתח וכל יום מוסיף משם ומדליק מהראשון והלאה, ויש מהאשכנזים הנוהגים כן. בבה"ל כתב כי כל אחד יעשה כמנהגו].

ב. הברכות - קודם ההדלקה מברך הברכות: א. 'להדליק נר', ב. 'שעשה ניסים', ג. 'שהחיינו' [בהדלקה הראשונה], אין להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקת הנר הראשון. לכתחילה, יזהר שלא ידבר עד שמדליק את כל הנרות. לאחר שהדליק את הנר הראשון יאמר 'הנרות הללו'.

ג. הדלקת רוב פתילה - כאשר מדליק הנר לא יסלק ידו עד שתדלק רוב הפתילה, ולאחר מכן ימשיך וידליק את הנר הבא [הבה"ל בשם המהר"י בורנא וכ"כ החזו"ע, שכך הקפידו גם בהדלקה במקדש, וכן כתב בשו"ע רסד"ח להקפיד בנר שבת, ובבא"ח כתב לגבי נר שבת שהקפידה בזה לעיכובא. אולם ישנם רבים שלא מדקדקים בכך, ויתכן שסומכים שפתילות שלנו נדלקות בנקל. לכתחילה וודאי ראוי לחוש לכך לפחות בנר הראשון].

ד. מקום העמידה בשעת ההדלקה - המשנה ברורה עורר שנכון לעמוד בשעת ההדלקה משמאל לנרות [תרעז, יא וטעמו שאם יעמוד מימין לנרות, הרי שבשעה שיבא להדליק את הנר החדש השמאלי הרחוק ממנו ידלג על הנרות הישנים הימניים הקרובים אליו, ונחשב [מעביר על המצוות]

ה. שאריות השמן - נכון להתנות שלא יאסר השמן יותר משיעור ההדלקה [מ"ב תרעז, ב כדי שאם יישאר מהשמן לאחר שדלקו הנרות בחצי שעה העיקרית לא תחול עליו קדושה. אם לא התנה כן או שכבו תוך החצי שעה מצה"כ, כתב השו"ע תרעז, כי מה שיישאר לאחר החנוכה צריך לשורפו ע"כ, או עכ"פ אפשר להקל להשליכם לאשפה עטופים בשתי שקיות].

ו. נוכחות בני הבית - לכתחילה ראוי שכל בני הבית יתאספו וינכחו בעת הדלקת הנרות [מלבד חשיבות המצווה והמעמד, גם כדי לצאת דעת הפוסקים שאינם יוצאים בברכת 'שעשה ניסים' ו'שהחיינו' אם אינם שומעים הברכות].

יד. מוצאי שבת - יש שנהגו להקדים להתפלל ערבית קודם צאת שבת כדי שיוכלו להדליק הנרות סמוך לזמן [לוח א"י וכ"נ הגרשז"א]. יש שלא הקדימו להתפלל קודם צאת השבת, אך הזדרזו להדליק הנרות מיד לאחר התפילה [החזו"א].

טו. המחמירים כשיטת ר"ת במוצאי שבת - יש שכתבו שניהגו כן גם השבת ולא ידליקו הנרות עד לאחר צאת השבת לר"ת [שבה"ל וחזו"ע], וי"א שבשבת זאת לא יחמירו כן [הגרשז"א] ויש שהכריעו שידליקו 55 דק' לאחר השקיעה [הגריש"א, שיש צד שיצאה שבת גם לפי ר"ת].

טז. הברלה - ישנם מנהגים שונים אם להקדימה להדלקה או לאחר ולכן כל אחד יעשה כפי מנהגו [בה"ל].

זוג המתארח בשבת חנוכה

יז. יום שישי - אשכנזים ידליקו בברכה בבית ההורים. ספרדים יוצאים חובתם בהדלקת ההורים, ונכון שיקנו להם מעט בשמן בפרוטה או במתנה [עפ"י רוב פוסקי זמננו שכאשר מתארחים לשבת שלמה נחשב כביתם לחיוב הדלקה, ודלא כגריש"א שהכל תלוי היכן ישנה רוב ימי החנוכה. במקרה ויצאו מביתם לאחר פלג המנחה נקט האו"ל להדליק בביתם אם תמיד נוהגים להדליק במקום הניכר לרבים, ויש שהוסיפו שאף יאכלו שם מעט, אך יש החולקים מאחר ולא יהיו בבית כל השבת, הגרשז"א בהל"ש, ולכן מוטב להדליק בביתו בלא ברכה, ואז לאשכנזים גם בבית ההורים יש להדליק בלא ברכה, או ישתתפו בפרוטה, ולכתחילה מוטב להקדים היציאה ולא להיכנס לספק]

יח. מוצאי שבת - י"א שנכון להדליק בבית ההורים וישוהו שם כחצי שעה או יסעדו 'מלוה מלכה' טרם יחזרו [הגרשז"א] וי"א שצריכים להדליק בביתם במידה ויספיקו לשוב בזמן ההדלקה [כה"ח חזו"א הגריש"א החזו"ע, וי"א לעשות כך אפי' יגיעו לביתם מאוחר כל עוד מצויים הרבים ברחוב במקום מגוריהם, וי"א שבאופן זה מוטב שיעשו שליח להדליק בביתם בזמן העיקרי]

מקום ההדלקה בביתו

יט. עדיפות ראשונה - הדלקה בפתח ביתו הסמוך ונשקף לעוברים ברשות הרבים. יניח החנוכייה בשמאל הפתח, בתוך הטפח הצמוד למשקוף. יניחה שהשלהבת תהיה גבוהה מג' טפחים [24 - 30 ס"מ], ולפי הקבלה, נכון להדליק למעלה מז' טפחים. לכתחילה ידליק נמוך מי' טפחים [80 - 96 ס"מ] אך אם לא מתאפשר או שלא ניכר לרבים רק כשמונחת מעל גובה זה, אפשר להגביה יותר.

עדיפות שניה - הדלקה בחלון אשר גובהו פחות מ-כ' אמה [כגון בקומה ג' או ד', אבל יותר גבוה מכך יתבאר דינו בהמשך. מודדים מקרקע הרחוב ועד גובה להבת הנרות] החשוף לעוברים ושבים ברשות הרבים. ידליק בצד הימני של החלון. במידה וניכר לרשות הרבים רק הצד השמאלי של החלון ידליק בשמאלו. אם יש חלון שיוכל להדליק בו השלהבת בגובה י' טפחים, הוא קודם לחלון גבוה יותר. אך במידה ואינה ניכרת לרבים רק כשמונחת מעל גובה זה, אפשר להגביה יותר.

עדיפות שלישית - ישנן ב' אפשרויות [כאשר קיימות רק ב' אפשרויות אלו, יש המהדרין להדליק בשתיהן, כלומר לברך ולהדליק בחלון, ומיד להדליק אף בפתח הבניין, ובכך יצא לכל הדעות]

א - י"א בפתח החצרות שלנו [ישנם רבים המקלים בזה לחלוטין, הגרי"ז הגריש"א, ויש המחמירים בזה, החזו"א, ישנם ב' טעמים למחמירים, א. מפני שיטת רש"י, הובא בבה"ל תרע"א, הנוקט להדליק על פתח הבית ולא על פתח החצר, ב. אף לשיטת התוס' שנפסק כך בשו"ע שם, שמדליק על פתח החצר, יש הסוברים דזהו רק בזמנם שהיו עושים בחצרות גם שימושים אישיים אשר החשיבו את החצר כחלק מהבית. פתח חדר המדרגות או הכניסה לבניין - תלוי במח' הנ"ל. פתח דירתו במקום הניכר לשאר דיירי הקומה - בחו"ש כתב שבוהו אפשר שכולם יודו שמועיל [ודינו כמו פתח הבית המוזכר בעדיפות הראשונה] אך י"א שדינו תלוי במח' הנ"ל]

ב - י"א בחלון הגבוה מכ' אמה שממולו קיים בניין נוסף [אף שהנרות גבוהים כ' אמה מהרחוב אבל גבוהים פחות מ-כ' אמה מהדירות שממולו. כך פסקו הגר"פ שיינברג החזו"ע והשבה"ל, אולם הגרשז"א הגריש"א הגר"ק נטעי גבריאל תשובות והנהגות מחמירים. לכן כשאין אפשרות אחרת, המקל יש לו על מי לסמוך]

יש שהקלו כאשר עושה סמוך לנרות תאורה צבעונית [עפ"י המבואר בשו"ע שסג"כ שש"י גירוי חיצוני אנשים ההולכים ברחוב שמים לב אף למעלה מכ' אמה]

עדיפות רביעית - במידה ולא ניתן להדליק באופנים הקודמים ניתן להדליק בתוך ביתו אף שמפרסם את הנס רק לבני ביתו [רמ"א תרע"א, ומ"ב שם יש להעמיד החנוכייה בשמאל הפתח בכדי שירוויח המעלה של מסובב במצוות. באג"מ רק המדקקים מקפידים על כך אך מעיקר הדין רשאי להדליק היכן שיחפוץ. חשוב לציין שבקרב קהילות החסידים מקובל אף בזמננו להדליק בתוך הבית לכתחילה, וכל אחד יעשה כמנהגו].

הדלקה לבחורי ישיבות

כ. בני ספרד - רבים אינם מדליקים, וי"א כי נכון להדליק בלא ברכה [הספק אם נחשב 'סמוך' ויוצא בהדלקת אביו, אולם באופן שאביו אינו מדליק או שמדליק אך לא בביתו, בנו מדליק בישיבה בברכה]. בני אשכנז - מדליקים בברכה [לגבי מקום ההדלקה המועדף, כבר האריכו פוסקי זמננו, אם להדליק בכניסה לישיבה, בחדר האוכל או בחדר שינה, ואלו דברי אלוקים חיים, ולפעמים יש שיקולים בטיחותיים ולמעשה בכל ישיבה ינהגו כמנהגם].

כא. בחור החוזר בלילה לישון בביתו - ידליק בביתו בזמן [וינכון שיאכל שם סעודה אחת ביום], ואם אינו יכול להגיע לביתו בזמן [כגון שהישיבה רחוקה מביתו], ידליק בישיבה.

בברכת חנוכה שמח!

נכתב ע"י הרב עדיאל אלון [מו"צ בבית הוראה של הגר"ע פריד]

סדרה חדשה בשיתוף ארגון "דרשו" - הלכות ברכות, הינם מעשיות ביותר ופוגשות את כולנו יום יום שעה שעה, לשם כך נפתחה סדרה חדשה ומושקעת המלמדת את ההלכות בצורה מעשית תמציתית ובהירה, שלב אחר שלב, מזמנים לנסות.

מתעדכנת בקו התוכן - *4992 / שלוהה 1 / 9 / 2

לקבלת העלון, הערות ושאלות, במייל - Shviley100@gmail.com

העלון הוקדש: לעילוי נשמת הקדוש הגאון הרב אלימלך בן הרב ישראל אלטר (וסרמן) הי"ד

ולמציאת זיווג הגון במהרה לתום בן נטליה